Bilsay Kuruç

Son Yazıları | Tüm Yazıları

Charles de Gaulle'den kalkıp Macron'a inis-1

28 Kasım 2022 Pazartesi

Dünya karışık görünüyor. Biraz aydınlatabilirsek biraz anlayabiliriz. Hegemonyayı ("ağalığı") son 75 yılda anlamış olmalıyız. Emperyalizm desinî çalışmakta isteksiz hatta tembel miyiz? Bugün ve yarın için kritik. Ama kendine göre anlatanlar az değil. Başta galiba konuşmayı çok seven Fransa Cumhurbaşkanı Macron var. Sık sık "Dünya yüzle, böyle" diyor. Geçen aylarda Fransa'nın dışişleri kadrolarıyla kapalı bir toplantı yapıp ilginç ve keskin vurgularla konuşmuş. Okuma fırsatı insanda bir soru uyandırıyor: Emperyalizmin ağır sıkletini biliyoruz da orta, hafif sıkletleri de olur mu? Nasıl bir şey olur ki bize dünyayı daha iyi öğrenme bilgisi versin?

COMPIEGNE ORMANI'NA DOĞRU

Macron'a hemen girmeyelim. Sona bırakalım. Biraz geriden başlayalım. 1930'ların Fransası 19. yüzyılın mirasını sürdürmüştür. "Mirasyedi" bir mutabakatla: 1789'un kazandıklarını roptar mülkiyetine sıkı sıkı yapışmış köylülerle, kendi işyerlerini elde etmiş bir orta sınıfın durduran mutabakatı. Bunun ağırlığı. Ve yarı sınıf, yarı sınıfın ötesinden yaşayan, yarı sınıfın altından.

Ve o Fransa 17. yüzyıldan beri sömürgeciydi. 1930'a başgında 70 milyona yakın sömürge ahalisiyle girdi. Sömürgeler basit üretim düzeyinde tutuluyordu. Gelişme fırsatı verilmezdi. Ağır vergi altında varlıklarını sürdürürlerdi.

Fransa 1930 dünya buhranına birkaç yıl geciktmeyle katıldı. Altın rezervi hızla eridi. Siyasetteki ısrarlı "orta yolcu"luk ekonomisi krizlere saplandı. "Sol"dan çok kızarken "sermaye"li, 1936'da Blum başkanlığındaki Halk Cephesi iktidara gelirken "Blum geleceğine Hitler gelsin!" diyordu. Az sonra öyle oldu. 22 Haziran 1940'ta Hitler, Compiègne Ormanın'daki vagonda 1918'in rövanşını alarak Fransa'yı kayıtsız şartsız teslim imzalattı. Fransız entelektüellerine de "Bu ülke adam olmaz!" muhabbeti kaldı.

KURTARICI NEREDE KALDI?

Önce General De Gaulle geldi. Londra'da sürgündeydi "Özgür Fransa Ordusu"nun başındaydı. Fransa'da, komünistlerin önderliğindeki "Direniş"le işbirliği yaptı. Müttefikler Paris'i teslim aldıktan hemen sonra, 26 Ağustos 1944'te büyük yürüyüşün başında kente kurtarıcı olarak girdi. Hükümeti kurdu. Ve yarı başında kendisine savaş yıllarında yaşımına ilişkin şamata Jean Monnet vardı.

Jean Monnet

Monnet, Fransa'nın ve Avrupa'nın 1945'le başlayan yeni dönemine damga vuracak, pratik adam olarak yetişmişti. Fazlasıyla kapitalistik yatırım danışmanlığına ve cildi müzakereciliğe uzanan geniş yaşam deneyimine sahipti. Dünyayı gezmişti. Amerika'da uzun süre kalıp yakın dostluklar edinmişti. Amerikan sanayi kapitalizminin büyük atılımına tanıktı. Bunun o büyük coğrafyanın sağladığı büyük piyasalarla ve büyük şirketlerle yaratıldığına, kısacası "büyük ölçek"le başarılabileceğine inanmıştı. 1930'larda Monnet, Fransa'nın sanayi hamlesinin ancak planla yapılabileceği görüşüne varmıştı. Yani, hem Amerika hem de Sovyetler'inki gibi bir plan!

Fransa'nın sıradanlaşmış, ufuksuz, yenilgiyi kabullenen siyaset sınıfından öneri beklenemezdi. Monnet düşüncesini De Gaulle'e anlatan Pierre Mendès-France'ın (Cumhuriyet da Plan'ı kuruldu. Kendisi Plan Yüksek Komiseri oldu.). Makamlara meraklı değildi. İş görme adamıydı.) 1946'dan başlayarak Beş Yıllık "Modernizasyon ve Yeni Donanım Planı" yapıp. Üst üste iki beş yıl. Fransız ekonomisinin önü açıldı. Yeni gelişme zemini yaratıldı. Tarihi önem taşıyor. (Ünlü üniversitelerimizden birinde Jean Monnet Merkezi var. Tanıtımında Monnet'nin planciliği üzerine tek satır yok!)

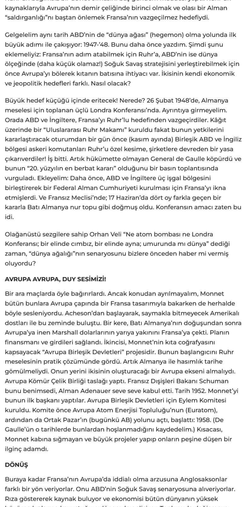

Charles de Gaulle

BİR ELİNDE CİMBIZ, BİR ELİNDE AYNA

Kurtarıcılık kâğıt üzerinde olmuyor. Hele 1945'in ezik Fransası'nda. Monnet kaynak bulmak zorundaydı. Öndan başkası da bulamazdı. Planın motoru, ekonominin öncelikleri katılımcı harekete geçirecek olan demir çelik sektörüydü. Bu, coğrafyada Almanya'nın Ruhr bölgesi (kömürün ana damarı) demekti. (Ayrıca Lorraine'in demir cevheri, Saar'ın çelik tesisleri.) Oralar Almanya'ya sanayi ve savaş malzemesi yaratan yerlerdi. Fransa 1945'te Ruhr'un bağımsız bir devlet olmasını baş gündem maddesi yaptı. Ruhr'un kaynaklarıyla Avrupa'nın demir-çelik üretiminin yüzde 40'ını ele alman "saldırganlığı"nı baştan önlemek Fransa'nın vazgeçilmez hedefiydi.

Gelgelelim aynı tarih ABD'nin de "dünya ağası" (hegemon) olma yolunda ilk büyük 48. Bunu daha önce yazmıştı. Şimdi sunu eklemeliyiz: Fransa'nın adım atabilmek için Ruhr'a, ABD'nin ise dünya ölçeğinde (daha küçük olamazdı) Soğuk Savaş stratejisini geliştirmek için önce Avrupa'yı bölerek iktanın batısına ihtiyacı var. İkisinin kendi ekonomik ve jeopolitik hedefleri farklı. Nasıl olacak?

Büyük hedef küçüğü içinde eritecek! Nerede? 26 Şubat 1948'de, Almanya meseleci için toplanan üçlü Londra Konferansı'nda. Ayrıntıya girmeyelim. Orada ABD ve İngiltere, Fransa'yı Ruhr'lu hedeflerden saptırdılar. Kâğıt üzerinde bir "Uluslararası Ruhr Makamı" kuruldu fakat bunun yetkilerini karalaştırarak oturumdan bir gün önce (kasım ayında) Birleşik ABD ve İngiliz bölgesi askeri komutanları Ruhr'u özel kesime, şirketlere devreden bir yasa çıkarıverdiler! İş bitti. Artık hükümete olmayan Genel de Gaulle köpürdü ve bunun "20. yüzyılın en berbat kararı" olduğunu bir basın toplantısında vurguladı. Ekleyelim: Daha önce, ABD ve İngiltere üç işgal bölgesini birleştirerek bir Federal Alman Cumhuriyeti kurulması için Fransa'yı ikna etmişlerdi. Ve Fransız Meclisi'nde, 17 Haziran'da dört oy farkla geçen bir kararla Batı Almanya nur topu gibi doğmuş oldu. Konferansın amacı zaten bu idi.

Olağanüstü sezgilere sahip Orhan Veli "Ne atom bombası ne Londra Konferansı; bir elinde cımbız, bir elinde ayna; umurumuzda değil" değildi zaman, "dünya ağalığı"nın senaryosunu bitirece önceden haber mi vermiş oluyordu?

AVRUPA AVRUPA, DUY SESİMİZİ!

Bir ara maçlarda öyle bağırırlardı. Ancak konudan ayrılmayalım, Monnet bütün bunlara Avrupa çapında bir Fransa tasarrıyla bakarken de herhalde böyle seslenıyordu. Acheson'dan başlayarak, saymakla bitmeyecek Amerikalı dostları ile bu zeminde buluştu. Bir kere, Batı Almanya'nın doğuşundan sonra Avrupa'ya ıven Marshall dolarlarının yarıya yakınını Fransa'ya çekti. Planın finansmanı ve girdileri sağlandı. İkincisi, Monnet'nin kita coğrafyasını kapsayacak "Avrupa Birleşik Devletleri" projesidir. Bunun başlangıcını Ruhr meselesinin pratik çözümünde gördü. Artık Almanya ile hasımlık tarihe gömülmeliydi. Onun yerini ikisinin oluşturacağı bir Avrupa ekseni almalıydı. Avrupa Kömür Çelik Birliği tasfaş sayıldı. Fransız Dışişleri Bakanı Schuman bunu benimsedi, Alman Adenauer seve seve kabul etti. Tarih 1952. Monnet'yi bunun ilk başkanı yaptılar. Avrupa Birleşik Devletleri için Eylem Komitesi kuruldu. Komite önce Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun (Euratom), ardından da Ortak Pazar'ın (bugünkü AB) yolunu açtı, başlattı: 1958. (De Gaulle'ün o tarihlerde bunlardan hoşlanmadığını hatırlayelim.) Kısacası, Monnet kabına sığmayan ve büyük projeler yapıp onların peşine düşen bir ilginç adamdı.

DÖNÜŞ

Buraya kadar Fransa'nın Avrupa'da iddialı olma arzusuna Angloasksonlar farklı bir yön veriyorlar. Onu ABD'nin Soğuk Savaş senaryosuna alıveriyorlar. Rza göstererek kaynak bulıyor ve ekonomisi bütün dünyanın yüksek büyüme hızlarına kavuştuğu o dönemde gelişiyor. Toplum da değişmeye başlıyor. Ancak Fransa'nın sorunları da var. Iste isteme sömürgelerden dönüş vakti geliyor. Ancak Isteyerek mi? Hayır, zorla. Önce Çin Hindi'nden dönüş (Macron "Çin Hindi!" dediği için, not edelim). Çin Hindi, daha doğrusu Vietnam. Orada yedi yıl süren savaştan sonra Vietnamli General Giap 7 Nisan 1954'de Tonkin'in kuzey batısında, Dien Bien Phu'da Fransız kuvvetlerini perişan etti. Ve Fransa'nın dönüşünü başlattı.

İkincisi, bir "orta sıklet emperyalist" gösterisi merakıyla İngiltere ve Fransa'nın Süveyş'i kamulaştıran Cemal Abdülnasır'a karşı, onaya çıkarma yapmaları ve bunu "ağa"ya (ABD) haber vermemeleri. Başkan Eisenhower'i kübre bindiren operasyon (Ekim 1956) o iki devletin "yeniden az emperyalizm" yapma heveslerine son veren ABD "fırçaları"yla, başlarken bitti. Bitmişlerdi.

Üçüncüsü, Cezayir. Orada Fransız-Cezayirli savaşı 1954'den 1962'ye kadar sürdü. 1950'lerin hükümetleri gibi çıkmazlara girdi. Sömürgeciliğin en gaddar şekilleri yaşandı. Fransa'da zincir halinde yönetim krizleri yaratti. Sonunda De Gaulle'ü davet ettiler. 1958'den itibaren artık De Gaulle'ün dönemidir. 1962'de savaş gerçek sayısız ölü bırakarak bitti. Fransa bağımsız devlet oldu. Sömürgeci Fransa'dan De Gaulle'un Avrupa ve dünya devleti Fransa tasarımına ve girişimlerine geçildi.

NİÇİN DE GAULLE?

Burada Fransa tarihi anlatmaya girişemem. De Gaulle'ün öykûsünü de. Uzmanları var. O günün Fransa'nda bugünün karşılık fakat kilitli dünyası için ipuçları bulabiliriz. Bize lazım olan, üzerinde düşünmeye değer ipuçları. Bunları katılsız bir Fransız milliyetçisi fikat dünya tablosuna bakışıyla ve attığı adımlarda paylaşacak çok şey bulabileceğiniz kişide 1960'larda arnaya çıkalım.

1960'ların Fransası'nda ekonomik büyüme ve dinamizm vardı. Sürekliydi. De Gaulle bunun değerini doğru tartarak dünyaya gişdirilen Soğuk Savaş'a karşı tavırını ortaya koyuyor. Tarihi ve siyaseti doğru okuyan bakışa sahip. Medeni cesaretini hemen herkese kabul ettirmiştir. "Yalta Rejimi"nin dünyayı ve Avrupa'nın batısını da Soğuk Savaş "kafesi"ne soktuğunu berrakça ifade etmiştir. Hem de ilginçtir, Yalta'nın 20. yıldönümüne ayrılayarak! Fransa "Atlantik'ten Uralla'a kadar" bir bütünlüğün kılavuz olmalı ve dünyaya yerleşen "bloklar rejimi"ni değiştirmeye de öncü olabilmeliydi. Bunun peşine düşüyor. 1944'te büyük yürüyüşün başında Paris'e girerken o güne kadar süren aşağılanmalıktan nasıl çıkaracağını düşünüdüğü Fransa'ya, 1960'larda, yeni bir dünya gücü olabilme iddiasıyla bakışından okuyabiliriz.

Adımlarını buna göre attı. Adımlarda bize göre önem taşıyacak iki ağırlık merkezi bulabiliriz. Biri, doların egemenliğine göre kurgulanan dünya ekonomisidir. 1950'lerin sonlarında artık berraklaştı ki dolar "başlangıç"taki (1945 diyebiliriz) kadar değerli değildir. Yani, altın kadar değerli sayarsak sağlık yapanz. O halde? 1960'larda De Gaulle bunu dile getirdi ve ABD'nin altın rezervlerinden yarıya yakınını "Al dolarlarını, ver altınları!" diyerek çekti. Amerikalılar çok rahatsız oldular. De Gaulle sistemin zayıf noktasını yakalamıştı. İkincisi, jeopolitik tarafı. NATO'dan, bir askeri ittifak olarak hoşlanmadığını eylemle gösterdi. Önce NATO manevralarına katılmadı. 1960'ların ortalarına gelince, "NATO karargâhını Paris'te istemiyoruz. NATO'nun askeri kanadından uzaklaşıyoruz!" dedi. Karargâh Brüksel'e taşındı. Bu da kolayca anlaşılır rahatsızlık yaratti. Ekonomi ve jeopolitik. Soğuk Savaş dünya senaryosunun son 75 yıllık iki bacağı. De Gaulle acaba bunu mu diyordu? "Yeni bir dünya kurulur ve Fransa orada yeri alınır! Allah Allah, bir yerlerden hatırlıyor gibiyiz.

UYGULAMALAR
Gazete Manşetleri
Hava Durumu
TV Rehberi - Yayın Akışı
Namaz Vakitleri
1 Dolar Kaç TL?
1 Euro Kaç TL?
Gram Altın Kaç TL?
Çeyrek Altın Kaç TL?
Yarım Altın Kaç TL?
Tam Altın Kaç TL?
Ons Altın Kaç TL?

GALERİ
Video Haberler
Foto Haberler

İlhan Selçuk'un Yazıları
27 Haziran 2012 tarihinde aramızdan ayrılan usta yazar Cumhuriyet'in kurucularından İlhan Selçuk'un yazılarından oluşturulan okuyucularımızın hizmetine sunduğumuz bir köşedir.

E-Gazete
Cumhuriyet Kitapları
Reklam

BÖLÜMLER
Astroloji
Çizgiler
Kitap
Piyasalar
Tiyatro
Yerel Yönetimler
Bizim ve Teknoloji
Dünya
Konser
Sağlık
Türkiye
Cumhuriyet'in Eğeliç
Eğitim
Kültür-Sanat
Sinema
TV Rehberi - Yayın Akışı
Çevre
Ekonomi
Otomobil
Siyaset
Yaşam
Çevre
Gezi
Peker Yanları
Spor
Yaz Dizileri

Cumhuriyet

KÜNYE | E - YAYIN İLKELERİ | İLETİŞİM | RSS

Download on the App Store
GET IT ON Google Play